

Др Снежана С. Бркић, редовни професор
Универзитета у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Brkcic@pf.uns.ac.rs

ПОСЕБНА УЛОГА СУДА У МАЛОЛЕТНИЧКОМ КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ И НАЧЕЛО ПРОЦЕСНЕ ЕКОНОМИЈЕ*

Сажетак: У раду се најпре одвојено сагледавају две проблемске целине: испитивање личности окривљеног и начело процесне економије. Затим се они сучељавају као два противречна захтева којима истовремено треба да удовољи малолетнички кривични поступак. Да би установио да ли се ови противречни захтеви могу истовремено испунивати, аутор је спровео емпиријско испитивање на узорку од 100 правноснажних малолетничких предмета, који су вођени у Вишем суду у Новом Саду у периоду од 2012. до 2015. године. Резултати испитивања потврдили су следеће хипотезе: а) суд свесно испитује личности малолетника и при том се служи различитим изворима података; б) мишљење органа старатељства биће утиче на одлуку суда о избору кривичне санкције, ц) суд најчешће изриче васишне мере посебне обавезе. Међутим, нису потврђене хипотезе о примереном трајању малолетничког поступка. Због тога треба преиспитати физиономију малолетничког поступка, као и организационе и кадровске услове за побољшање рада органа старатељства.

Кључне речи: малолетнички поступак, испитивање личности малолетника, начело процесне економије, орган старатељства.

1. ПОСЕБНА УЛОГА СУДА У МАЛОЛЕТНИЧКОМ ПОСТУПКУ

Сазнање да се малолетници разликују од пунолетних лица, пре свега по степену физичке, психичке, емоционалне и социјалне зрелости, најпре је довело до прилагођавања материјалног кривичног права према тој категорији

* Рад је написан у оквиру Пројекта Правног факултета у Новом Саду „Правна традиција и нови правни изазови“.

учинилаца кривичних дела. За њих је резервисан посебан регистар кривичних санкција, у коме доминантно место заузимају васпитне мере као посебне кривичне санкције, а казна малолетничког затвора је само изузетна. Њихова сврха је да се надзором, пружањем заштите и помоћи, као и обезбеђивањем општег и стручног оспособљавања утиче на развој и јачање личне одговорности малолетника, на васпитање и правилан развој његове личности, како би се обезбедило поновно укључивање малолетника у друштвену заједницу (члан 10 ЗМ)¹. Оне се не примењују сразмерно тежини кривичног дела и степену кривичне одговорности, већ сразмерно васпитној запуштености малолетника и потребама његовог преваспитања и образовања. Општи кривични поступак² у коме се казна одмерава сразмерно тежини кривичног дела и степену кривичне одговорности постала је неподесна за суђење малолетницима. Циљеви кривичних санкција према малолетницима наметали су стварање посебне кривичнопроцесне форме, у којој ће акценат бити стављен на испитивање личности окривљеног, утврђивање његове социјалне, породичне и личне анамнезе, утврђивање узрока криминалног понашања и степена васпитне запуштености, начина личног живота, његовог окружења и васпитних потреба малолетника. Из опште кривичнопроцесне форме требало је избацили све оно што би могло стигматизовати малолетника и штетити његовој будућности. Тако је непосредни циљ кривичног поступка према малолетницима трансформисан, а у складу са тим добио је и другачију физиономију. У поступку према малолетницима не води се истрага, него припремни поступак, који је у знаку сасвим различитих потреба. Друге процесне фазе, задржавајући исти ред следовања, трпе промене у принципу интеграције процесних функција процесних субјеката и услова заснивања, услед којих се може говорити о другачијем типу или циљу кривичног поступка.³ Због тога што се у њему битно модификују постојеће фазе и стадијуми, поступак према малолетницима спада у посебну кривичнопроцесну форму.⁴ Модификација кривичног поступка праћена је и захтевом за специјализацију органа кривичног правосуђа. Тако су у неким земљама формиран специјализовани малолетнички судови. Код нас то није случај, али се обезбеђује нека врста

¹ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

² Општи кривични поступак намењен је суђењу пунолетним учиниоцима кривичних дела, за која је прописана казна затвора преко осам година. Више о овој врсти кривичног поступка вид. код Снежане Бркић, *Кривично процесно право II*, Нови Сад 2013, 83 – 222.

³ Снежана Бркић, *Рационализација кривичног процесног система и уједињене процесне форме*, Нови Сад 2004, 144.

⁴ Да би нека одступања од општег кривичног поступка имала карактер посебне кривичнопроцесне форме, потребно је да се испуне два услова: да тај облик поступања има посебан основ и посебну процесну структуру (С. Бркић, „Класификација процесних форми у кривичном поступку Србије“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 1/2010, 274).

фактичке специјализације у оквиру судова опште надлежности тако што се при вишим судовима формирају посебна већа за малолетнике.

Поступак према малолетницима има два дела: припремни поступак и поступак пред већем за малолетнике. За разлику од истраге, припремни поступак је увек обавезан. Између припремног поступка и поступка пред већем за малолетнике постоји чвршћа веза него између истраге и главног претреса. После спроведеног припремног поступка, у великом броју случајева нема главног претреса, већ се на основу материјала прикупљеног у припремном поступку, доноси одлука у седници већа, без поновног непосредног извођења доказа. Уместо јавног тужиоца, у припремном поступку имамо судију за малолетнике, који није искључен из суђења пред већем за малолетнике. Напротив, он је, по правилу, истовремено председник већа за малолетнике.

1.1. Предмет доказивања у малолетничком поступку

У припремном поступку утврђују се (члан 64 ЗМ):

- 1) чињенице које се односе на кривично дело;
- 2) узраст малолетника;
- 3) чињенице потребне за оцену зрелости малолетника;
- 4) средина и прилике у којима малолетник живи;
- 5) друге околности које се тичу његове личности и понашања.

Ове одредбе се примењују и на млађа пунолетна лица, као и на малолетна лица којима се суди у истом поступку заједно са пунолетним лицем. Пропуштање суда да утврди наведена лична својства малолетника представља релативно битну повреду одредаба кривичног поступка. Таква одлука суда би се могла побити и по основу непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Предмет доказивања у припремном поступку се само једним делом поклапа са предметом доказивања у општем кривичном поступку. Тако се у припремном поступку мора утврдити да ли је дато дело кривично дело, да ли постоји нека околност која искључује постојање кривичног дела (нпр. дело малог значаја) или околност која искључује кривично гоњење (нпр. застарелост) и да ли је малолетник учинилац кривичног дела. Ако би се у кривичном поступку утврдило да нема кривичног дела или да малолетник није учинилац, кривични суд не би могао изрећи васпитну меру, ма колико малолетник био васпитно запуштен. Потребне мере тада може предузимати центар за социјални рад. Осим тога, подаци о делу и начину извршења представљају једну од карактеристика личности, а од тога зависи и изрицање казне старијем малолетнику.⁵ Ако веће за малолетнике утврди да постоји неки од разлога за доношење одбијајуће или ослобађајуће пресуде, оно ће

⁵ Љубиша Лазаревић, Момчило Грубач, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичној правној заштити малолетних лица*, Београд 2005, 124.

решењем обуставити поступак (члан 78, став 2 ЗМ). Међутим, спорно је питање кривице малолетника. Према неким мишљењима, утврђује се само кривична одговорност старијих малолетника ако треба изрећи казну малолетничког затвора. Такав закључак се изводи из једног од услова за изрицање ове казне: да постоји висок степен кривице. ЗМ се не изјашњава експлицитно да ли је претпоставка за изрицање васпитних мера претходно утврђена кривична одговорност малолетника. У решењу којим се изриче васпитна мера наводи се само која мера се изриче, без оглашавања малолетника кривим за кривично дело које му се ставља на терет (члан 78, став 3 ЗМ). Из ове одредбе могло би се закључити да се при изрицању васпитних мера не утврђује кривица малолетника, ни урачунљивост, ни виност. Међутим, из неких других одредаба ЗМ произлази супротан закључак. Такав закључак произлази већ из назива ЗМ, као и из законске формулације „лицу које у време извршења противправног дела, у закону предвиђеног као кривичног дела, није навршило четрнаест година...“ (члан 2 ЗМ). Из наведеног се види да је законодавац имао у виду објективно-субјективан појам кривичног дела у смислу члана 14 КЗ: кривично дело је оно дело које је законом предвиђено као кривично дело, које је противправно и које је скривљено.⁶ Дакле, без кривице нема ни кривичног дела, а без кривичног дела нема ни кривичне санкције. Изузетак би представљала само васпитна мера упућивање у посебну установу за лечење и оспособљавање (члан 23 ЗМ). Било би најбоље када би ЗМ изричито тражио кривицу и у случају изрицања васпитних мера и тиме отклонио сваку дилему. У супротном, малолетник би био санкциониран по принципу објективне одговорности: и за случајно извршено дело и за нехат, иако КЗ предвиђа само умишљајни облик неког кривичног дела. Тиме би малолетник био доведен у неповољнији положај у односу на пунолетна лица.

Осим чињеница везаних за кривично дело, у припремном поступку утврђује се читав низ других чињеница везаних за личност малолетника. Зато се каже да поступак према малолетницима није ни искључиво, ни претежно поступак кривичноправних истраживања. Пресуђење кривичног дела је више повод да се узме у разматрање лични и друштвени положај малолетника и предузму васпитне мере потребне за обезбеђење његовог развоја и здраве и сигурне будућности, него што је циљ овог поступка.⁷

Утврђивање узраста малолетника је битно за (не)примену неких одредаба материјалног, процесног и извршног права. Тако нпр., узраст малолетника је важан за његову класификацију као млађег или старијег малолетника, од чега, између осталог, зависи могућност примене одређених кривичних

⁶ Тако и Драгиша Дракић, *О кривичној одговорности малолетника*, Сремски Карловци – Нови Сад 2010, 60-61.

⁷ Тихомир Васиљевић, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Београд 1981, 714.

санкција. Узраст окривљеног може спадати у очигледне чињенице које се не доказују, само онда када је очигледно да је окривљени стар човек и да никако не може бити сврстан у малолетнике. У свим осталим случајевима узраст малолетника се мора прецизно утврдити. Најпогоднији доказ за утврђивање узраста јесу исправе, пре свега извод из матичне књиге рођених. Ако се тај акт не може прибавити, могу послужити друге исправе, изјаве сведока, а у крајњем случају лекарски преглед, којим се могу приближно одредити године старости.⁸ Изјава самог малолетника о годинама старости није довољна, ако године старости утичу на примену кривичног процесног или материјалног права, без обзира да ли изјава иде на штету или у корист малолетника.⁹ Суд не може по слободној оцени утврђивати године малолетника. Судска пракса је на становишту да телефакс упућен из иностранства нема карактер исправе на основу које се могу утврђивати године старости.¹⁰

Уместо ранијег појма душевне развијености, законодавац сада користи појам зрелости, који је шири појам. Међутим, зрелост се у закону не дефинише. Сулејман Хрњица, који се више година бавио проблематиком зрелости личности, дефинисао је зрелост личности као степен постигнуте равнотеже између идентитета и интегритета једне личности.¹¹ Насупрот томе, незрелост се може схватити као неравнотежа ових аспеката личности. „Незрелост се испољава у три битно различита појавна облика: конформизам, особенаштво и асоцијално-антисоцијалне реакције које имају као психолошку подлогу неразвијен идентитет, али и одсуство интеграционих процеса на личност.”¹² Зрелост личности је вишеслојна категорија, која у себи обухвата физичку, емоционалну, социјалну и интелектуалну зрелост.¹³ Сматра се да је закон имао у виду све ове димензије зрелости.¹⁴ Неки аутори изједначају појам зрелости и душевне развијености и сматрају да он обухвата интелигенцију, вољу и осећања.¹⁵ Зрелост, психичка својства и здравствено стање малолетника утврђују се с обзиром на стање у време извршења кривичног дела. То је у највећем броју случајева исто што и утврђивање у време вођења поступка, с обзиром на то да поступак и изрицање одлуке по правилу наступају непосредно после извршења дела, а у питању су стања која не подлежу наглим променама у кратком размаку времена.¹⁶ Али ако је од учињеног кривичног

⁸ Љ. Лазаревић, М. Грубач, 126.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ ВСС, Кжм. 71/98, нав. према Обраду Перићу, *Коментар Закона о малолетним учињенима кривичних дела и кривичној правној заштити малолетних лица*, Београд 2005, 160.

¹¹ Sulejman Hrnjica, *Zrelost ličnosti*, Beograd 2008, 273.

¹² *Ibid.*

¹³ Преглед владајућих схватања о појединим аспектима зрелости, *ibid.*, 121-134.

¹⁴ О. Перић (2005), 41.

¹⁵ Љ. Лазаревић, М. Грубач, 125.

¹⁶ *Ibid.*

дела до спровођења поступка протекло дуже време, морале би се испитати све чињенице и у једном и у другом моменту.

Средина и прилике под којима малолетник живи важни су из више разлога. Тим факторима може се објаснити понашање које је малолетника довело до извршења кривичног дела. Осим тога, таква испитивања су значајна и за евентуалну примену оних васпитних мера, које подразумевају третман малолетника у средини где је и до тада живео. Друге околности које се тичу личности и понашања малолетника нису таксативно наведене. Ту би нарочито могли доћи у обзир неки подаци из социјалне анкете. Обавезност утврђивања наведених података потврђује и судска пракса.¹⁷

Ради утврђивања наведених околности саслушавају се родитељи малолетника, усвојилац, односно старалац и друга лица која могу пружити потребне податке. Прикупљање тих података судија за малолетнике може поверити и стручном лицу (социјалном раднику, психологу, педагогу, специјалном педагогу и др.), ако га има у суду. О тим околностима суд обавезно прибавља мишљење органа старатељства, а ако је према малолетнику била изречена заводска мера, прибавиће се извештај завода или установе о примени те мере. Кад је за утврђивање здравственог стања малолетника, степена зрелости и других својстава личности потребно да малолетника прегледају вештаци, за овај преглед одредиће се лекари, психолози или педагози. Оваква испитивања малолетника могу се извршити у здравственој или другој установи (члан 64, став 4 ЗМ). Та друга установа може да буде центар за социјални рад, дијагностички центар, васпитна установа, итд. Овде се мисли на криминолошко вештачење као комплексно тимско вештачење. При том вештачењу користе се различите методе: биографски метод, интервју, опсервација, разне врсте психолошких тестова, медицински преглед, итд. Наша судска пракса није уједначена када је у питању (не)обавезност оваквог вештачења. Сматрамо да се наведене околности увек морају утврдити, али путем вештака само кад је то потребно. Утврђивање тих околности делом може да изврши и сам судија за малолетнике.¹⁸

1.2. Појам и сврха испитивања личности малолетника

Дакле, примарни задатак припремног поступка није само утврђивање чињеница које се односе на кривично дело, већ, пре свега, испитивање личности малолетника. Под испитивањем личности окривљеног треба разумети организовану и циљно усмерену делатност суда на прикупљању, анализи и оцењивању података везаних за личност окривљеног који су неопходни у кон-

---

¹⁷ ВСС, Кжм. 155/66; ВСЈ, Кз. 38/57; ВСЈ, Кз. 1/58, нав. према О. Перић (2005), 161.

¹⁸ Љ. Лазаревић, М. Грубач, 125.

кретном случају за правилну примену кривичног и законика о кривичном поступку.¹⁹ Под испитивањем личности малолетника подразумева се прикупљање података о био-психо-социјалним обележјима личности малолетника, ради сагледавања личности малолетника у целини а у сврху индивидуализације кривичних санкција. Ова активност се може означавати и синонимним појмовима, као што су проучавање и изучавање личности малолетника. Међутим, некад се користе и изрази који нису сасвим адекватни. Тако се термину криминолошка експертиза може приговорити да не покрива све изворе података о личности малолетника и да њиме нису обухваћени нпр. исказ сведока, исправе, итд. Термин посматрање малолетника такође није ваљан, јер не обухвата испитивање средине у којој малолетник живи.²⁰

Сврха испитивања личности окривљеног је спорна. Према једном мишљењу, личност окривљеног се испитује једино ради индивидуализације кривичне санкције, а неки аутори додају и ради пеналног третмана.²¹ Према другом мишљењу, испитивање личности окривљеног може се користити и у сврхе криминалистичког истраживања, тј. у циљу утврђивања учинилаштва и кривичне одговорности.²² Већину чине заступници првог схватања. Они сматрају да се већ само испитивање личности укључује у ресоцијализаторски третман, њиме се између стручњака и учиниоца успоставља однос клијента и терапеута, који би био нарушен када би изучавано лице осетило да су баш подаци овог изучавања допринели његовој осуди. Осим тога, изучавање значи продор у најинтимније сфере не само учиниоца лично, него и његових најближих, а то су сфере у које се може ући само на бази потпуног поверења и свести да је то у искључиву корист овог лица.²³ Ови аутори указују да је у вези са испитивањем личности, поред традиционалног кривичног списка,

---

¹⁹ Бранислав Симоновић, *Испитивање личности окривљеног у кривичном поступку и криминалистици*, необјављени магистарски рад, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац 1985, 22.

²⁰ Тако и Иштван Фејеш, *Испитивање личности малолетника у кривичном поступку*, необјављени магистарски рад, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад 1983, 69.

²¹ Тако, нпр. четврто саветовање Југословенског удружења за кривично право и криминологију одржано у Сарајеву 1964. имало је тему: Упознавање личности учиниоца кривичног дела као нужна претпоставка индивидуализације при изрицању кривичне санкције и њеном извршењу (радови су објављени у ЈРКК 4/1964). Такво мишљење заступа и Олгица Матић, *Испитивање личности малолетника као основ за одређивање васпитне мере и мере штедња у васпитно-поправним домовима*, Београд 1974; Б. Толић, „Неки проблеми проучавања личности окривљеног у кривичном поступку“, *Наша законитост* 11-12/1974, 1086; Драго Станковић, „Карактер и граница проучавања личности окривљеног“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине* 12/1980, 27.

²² Тако Б. Симоновић, 29.

²³ Петер Кобе, „Упознавање личности учиниоца кривичног дела као нужна претпоставка индивидуализације при изрицању кривичне санкције и њеном извршењу“, *ЈРКК* 4/1964, 452.

потребно формирати посебан спис, тзв. досије личности. Он се држи одвојено од првог и подлеже другачијем режиму у погледу коришћења.²⁴ Заступници ширег схватања наводе: „Да би се остварила правилна индивидуализација казне, односно да би се предузела исправна терапија, неопходно је утврдити тачну дијагнозу, односно све чињенице везане за кривично дело и учиниоца. А да би се то остварило мора се ефикасно применити техника и тактика оперативних, истражних, и расправних радњи, што је немогуће остварити без познавања личности окривљеног.“²⁵ Даље се наводи да коришћење података о личности окривљеног ради утврђивања његове кривичне одговорности никада не може штетити објективним интересима окривљеног. У случају да се не користе подаци о личности окривљеног ради исправног утврђивања његове кривичне одговорности, могло би се повредити његово уставно право на праведну санкцију, јер не проценивши исправно његову кривичну одговорност може му се изрећи строжа казна него што заслужује.²⁶ Зато, према њима, циљеви испитивања личности окривљеног имају своје кривичноправно, кривичнопроцесно и пенолошко значење. Трећу групу чине аутори који значај испитивања личности окривљеног истичу једино ради правилног спровођења истражне радње испита окривљеног.²⁷

Ми сматрамо да је сврха испитивања личности малолетника примена начела индивидуализације приликом изрицања и извршења кривичних санкција. Судска индивидуализација кривичне санкције значи изрицање учиниоцу кривичног дела оне врсте и мере кривичне санкције за коју суд, с обзиром на личност учиниоца и околности под којима је дело извршено, сматра да ће се њеном применом најбоље остварити циљеви политике сузбијања криминалитета.²⁸ Малолетнику треба изрећи ону кривичну санкцију, која с обзиром на све сагледане објективне и субјективне околности и с обзиром на прогнозу његовог будућег понашања, имају највише изгледа за успешну ресоцијализацију малолетника. Тако, нпр., престрого санкционисање малолетника са мањим криминалним потенцијалом, може да изазове супротни ефекат: уместо његовог преваспитања у њему се може створити револт, одбојност и неповерење према органима кривичног правосуђа и институцијама за извршење кривичних санкција. Према једном ранијем истраживању, 95,6% анкетираних судија изјавило је да је личност малолет-

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Б. Симоновић, 27.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Тако Т. Gosswainer-Saiko, *Vernehmungskunde*, Graz 1979, 88; F. Geerds, *Vernehmungstechnik*, Lubeck 1976, 53, нав. према Б. Симоновић, 28.

²⁸ Љубиша Лазаревић, „Индивидуализација кривичних санкција – претпоставке и могућност за њено остварење“, *Зборник радова посвећен двадесетогодишњици Правног факултета у Новом Саду* 1979, 156.

ника одлучујући критеријум при избору васпитне мере.²⁹ Према другом истраживању, у 78% случајева одлучујући утицај на избор васпитне мере имала је личност малолетника, а у 22% случајева на првом месту помињано је кривично дело и околности његовог извршења.³⁰ Осим тога, испитивање личности малолетника може водити закључку да малолетнику не треба изрећи ниједну кривичну санкцију и да поступак треба обуставити због нецелисходности његовог даљег вођења. У том случају, малолетник се препушта социјалној установи ради предузимања мера социјалне заштите. Наша судска пракса је на становишту да не може сам судија за малолетнике да обустави поступак из разлога нецелисходности, већ да то може учинити само веће за малолетнике.³¹ Најзад, резултати испитивања личности малолетника у припремном поступку могу бити корисни и за установе социјалне заштите, као и заводске васпитне установе ради изналагања најпогоднијег третмана малолетника у фази извршења кривичних санкција.

2. ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ НАЧЕЛА ПРОЦЕСНЕ ЕКОНОМИЈЕ

Где и када се начело процесне економије први пут појавило као термин, тешко је установити. Чињеница је да га нема у старијим законским текстовима, као ни у уџбеничким и монографским процесним делима. Подизање на ранг посебног процесног начела у законодавству и литератури је вероватно израз свести о принципијелном значају захтева економичности, која је рађана постепено, са све већим угрожавањем функционисања кривичног правосуђа.

Значење процесне економије треба изводити из општег значења идеје економичности.³² Она подразумева максимално остварење циљева процеса са минимумом ресурса. При томе наглашавамо везу са процесним циљевима: процесна економија не сме бити схваћена као израз нашег комодитета у функцији растерећења, убрзања рада и појефтињења правосуђа, на уштрб непосредног циља процеса (правилна примена кривичног материјалног права). Економичност је задовољена само ако су редуцирани ресурси резултирали исправном судском одлуком, јер је најнеекономичнији онај поступак у коме је одлука укинута у поступку правних лекова. О њој треба да води рачуна не само суд, како то произлази из одредбе члана 14 ЗКП, него и сам законо-

---

²⁹ Љубиша Лазаревић, Олгица Матић, Верица Симовић, *Примена заводских васпитних мера према малолетницима*, Београд 1965, 62.

³⁰ И. Фејеш, 228.

³¹ ВСС, Крм. 1221/96 од 12.9.1996.

³² С. Циглер, „Тезе о економичности кривичног поступка“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине* 7-8/1998, 3.

давац, нпр., прописивањем посебних кривичнопроцесних форми, процесних рокова, одступања од процесних начела, итд.

Начело процесне економије у нашем праву изражено је у члану 14 ЗКП, према којем је суд дужан да кривични поступак спроведе без одуговлачења и да онемогући сваку злоупотребу права усмерену на одуговлачење поступка. Додуше, та одредба носи назив Суђење у разумном року. Појам ресурса у кривичном правосуђу можемо рашчланити на време и материјална средства. Наш законодавац је у први план ставио време, при чему треба имати у виду да се и време у крајњој линији може свести на материјална средства.

Фактор време се у правосуђу изражава кроз мању или већу (не)ажурност суда, одељења или судије и краће или дуже трајање сваког појединог поступка. Економисање временом је важно, јер његово обилато трошење подразумева не само финансијске расходе, него и угрожавање појединачних и општих интереса и са других аспеката. Временски фактор утолико више добија на значају, ако знамо да је кривични поступак обавезна и једина форма намењена утврђивању кривичноправног захтева државе. Мада је одуговлачење поступка често заслуга окривљеног, који рачуна на тешкоће у доказивању после дужег времена, на могућност наступања застарелости, на блажу санкцију због неактуелности деликта, итд., у његовом интересу може бити и брзо поступање (мањи трошкови, брже разрешење неизвесности, краће трајање nelaгодности). Стога се у најважнијим међународним документима може наћи прокламација права окривљеног „да му буде суђено без непотребног одуговлачења“³³ или „у разумном временском року“.³⁴ Промптно суђење је и у интересу жртве кривичног дела, која одричући се самопомоћи, има право на прибављање моралне и материјалне сатисфакције у примереном року. Спорост поступка има негативно дејство како на непосредни процесни циљ, уколико изгубљени или избледели докази доводе до неправилних одлука, тако и на коначни циљ процеса. Са аспекта генералне и специјалне превенције пожељно је да је моменат извршења кривичног дела што ближи моменту извршења кривичне санкције, што зависи од благовременог откривања кривичних дела и учинилаца и од брзине суђења. Споро суђење може довести и до формирања негативног јавног мњења и нарушавања ауторитета судова.

Честа су конфронтирања ставова за и против брзог суђења. Могло би се рећи да је мање оних који, залажући се за спорије суђење, рачунају на време као гаранцију очувања неокрњених права окривљеног и постизања квалитетне одлуке. Иако се ради о захтевима којима у сваком случају треба удовољавати, који су сами по себи исправни, њихово довођење у узрочно-последичну

³³ Члан 14, став 3ц Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

³⁴ Члан 5, став 3 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода.

везу са трајањем кривичног поступка је неумесно. Наиме, бржи кривични поступак не мора, нити сме значити ограничење права окривљеног. Осим тога, добро суђење није једнако спором, а супротно брзом суђењу. „Насупрот спором суђењу које је увек рђаво, брзо суђење може бити и добро и рђаво, све зависи од тога ко га и како обавља.“³⁵ Чини се, дакле, неприхватљивом стара латинска максима: „Кад се суди брзина је злочин“ (*In iudicando criminosa est celeritas*).

3. ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ МАЛОЛЕТНИЧКИХ ПРЕДМЕТА У ВИШЕМ СУДУ У НОВОМ САДУ

3.1. Циљ истраживања и узорак предмета

Осим већ поменуте одредбе члана 14 ЗКП, у нашем малолетничком законодавству налазимо још једну начелну одредбу чији је смисао брзо окончање кривичног поступка. Ту није реч само о простом настојању суда да се поступак не одуговлачи, већ о нешто интензивнијој дужности најхитнијег поступања свих органа који учествују у малолетничком поступку, односно органа од којих се траже обавештења, извештаји или мишљења (члан 56 ЗМ). То значи да ова одредба обавезује и орган старатељства када се од њега затражи мишљење о личности малолетника. Свакако да ће та радња захтевати извесно додатно време за које ће се продужити трајање малолетничког поступка. Малолетнички кривични поступак треба да задовољи два захтева који су у великој мери противречни: треба да обезбеди свестрано испитивање личности, с једне стране, док се са друге стране захтева највећа хитност поступка.

Да бисмо установили да ли се ови противречни захтеви могу истовремено испунити, спровели смо мало емпиријско истраживање. Анализирали смо сто правноснажно окончаних малолетничких предмета у Вишем суду у Новом Саду. Предмети су одабрани методом случајног узорка. Реч је о кривичним поступцима који су покренути у периоду од 2012. до 2015. године, за различита кривична дела, међу којима су доминирала имовинска кривична дела. У највећем броју случајева поступак се водио само против једног малолетника, али је било и предмета са више саучесника: двоје саучесника (18 предмета); троје саучесника (три предмета); четворо саучесника (два предмета) и шесторо саучесника (један предмет). Није забележен ниједан случај саучесништва малолетника са пунолетним окривљеним лицем.

---

³⁵ Тихомир Васиљевић, „Значај брзине и узроци спорости кривичног поступка“, *Архив за правне и друшћивене науке* 2/1941, стр. 96.

3.2. Хипотетички оквир истраживања

У вези са испитивањем личности малолетника и изрицањем кривичних санкција поставили смо следеће хипотезе:

1) суд свестрано испитује личност малолетника и при томе се служи различитим изворима података;

2) прибављање мишљења органа старатељства не траје дуже од три седмице;

3) мишљење органа старатељства битно утиче на одлуку суда о избору кривичне санкције;

4) суд најчешће изриче васпитне мере упозорења и усмеравања.

У вези са трајањем малолетничког поступка поставили смо следеће хипотезе:

1) припремни поступак за малолетнике не траје дуже од три месеца;

2) од покретања малолетничког поступка до изрицања судске одлуке не прође дуже од шест месеци;

3) главни стадијум поступка се чешће води у седници већа, него на главном претресу;

4) укупно трајање малолетничког кривичног поступка до његовог правноснажног окончања није дуже од године дана.

3.3. Резултати истраживања

3.3.1. *Извори података о личности малолетника и комплексности испитивања*

У анализираним предметима коришћени су следећи извори података о личности малолетника: исказ малолетника, исказ законског заступника малолетника, вештачење, исправе и мишљење органа старатељства.

Неки аутори сматрају да малолетника не треба упозоравати на то да нема дужност да даје исказ и да одговара на постављена питања, пошто он није окривљени.³⁶ На таквом становишту је била и старија судска пракса.³⁷ Наше истраживање сто малолетничких предмета пред Вишим судом у Новом Саду показало је да се малолетник редовно упозоравао на то своје право и да се ни у једном случају није бранио ћутањем. Искази малолетника односили су се углавном на околности извршења кривичног дела а мање на поједине аспекте његове личности. Неки аутори истичу да је малолетник дужан да да податке о себи, што је потребно за оцењивање његове душевне развијености и упознавање личности. Та дужност се изводи из одредбе члана 50 ЗМ,

³⁶ Љ. Лазаревић, М. Грубач, 127.

³⁷ Јелена Жуженић, „Малолетник као извор сазнања о својој личности у кривичном поступку“, *ЈРКК* 1/1972, 93.

по којој нико не може бити ослобођен дужности да сведочи о околностима потребним за оцењивање зрелости малолетника, упознавање његове личности и прилика у којима живи. Међутим, такво закључивање је погрешно јер се дата одредба односи на сведоке, а не на малолетника, који не може имати својство сведока у сопственој ствари.

Као извор података о личности малолетника користе се и искази родитеља, стараоца или усвојиоца малолетника. Интересантно је да се у нашој судској пракси о овим околностима саслушава само један родитељ, и то по правилу мајка.³⁸ Пракса Вишег суда у Новом Саду показује да су подаци добијени од законског заступника малолетника прилично штурни.

Судска пракса показује да судови недовољно користе медико-психолошко испитивање личности малолетника. О томе сведоче подаци о значајном броју васпитаника затечених у васпитнопоправним домовима који су били заосталог душевног развоја, са психопатским развојем личности, смањеним интелектуалним способностима итд, што у току суђења није било утврђено.³⁹ Наводи се и један случај у коме је малолетнику изречена казна малолетничког затвора, а он је при првом прегледу психијатра у васпитно-поправном дому показао такав степен имбецилности да уопште није био способан за издржавање казне.⁴⁰ С друге стране, у заводским установама се некад смешта доста васпитаника којима је могла бити изречена и блажа васпитна мера.⁴¹ Очигледно да је у тим примерима суд пре свега настојао да реши тзв. социјалне случајеве а не да изврши правилан избор васпитне мере. Није био редак случај да су органи старатељства тенденциозно давали нетачне податке суду, како би на тај начин издејствовали изрицање одређене васпитне мере и тиме решили социјални проблем.⁴²

Наше истраживање малолетничких предмета пред Вишим судом у Новом Саду у 2015. години на узорку од сто предмета, показало је да је психијатријско-психолошко вештачење малолетникове урачунљивости и степена зрелости било наређено у свега три случаја.

Најважнији извор података о личности малолетника је мишљење органа старатељства, које се обавезно прибавља. Ово је новина у односу на наше раније процесно законодавство, према којем се извештај органа старатељства

³⁸ То показују резултати истраживања Ј. Жуженић, 86, као и И. Фејеш, 224. Истраживање О. Перића показује да је најчешће саслушаван отац малолетника (41,1%), *Малолетнички зашвор*, Београд 1979, 35.

³⁹ Тако је, нпр., у ВПД Глина својевремено утврђено 89 случајева у којима су учиниоци кривичног дела били са разним психичким поремећајима, од којих је било 18 психопата и 27 интелектуално дефектних (Бранислава Кнежић, „Кореферат – аспект малолетника“, *ЈРКК* 4/1964, 467).

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*, 475-476.

прибављао само по потреби (члан 483, став 2 ЗКП из 2001. године).⁴³ Према нашем истраживању у Вишем суду у Новом Саду, представник органа старатељства ни у једном случају није искористио своје право да присуствује рочишту у припремном поступку. Према једном ранијем истраживању, орган старатељства није предложио суду кривичну санкцију у 27% случајева.⁴⁴ Наше истраживање у Вишем суду у Новом Саду је показало да је орган старатељства увек предлагао изрицање конкретне кривичне санкције, било у достављеном мишљењу, било у току саслушања пред судом у седници већа или на главном претресу.

Поставља се и питање да ли малолетник има право увида у извештај органа старатељства. Према неким ауторима, он има право да види шта се о њему пише, као и да то потврди својим потписом.⁴⁵ Према другом мишљењу, у извештају органа старатељства могу постојати деликатни делови, које није препоручљиво јавно читати пред судом, јер тиме може бити отежан даљи контакт центра за социјални рад при санирању проблема.⁴⁶ У пракси Вишег суда у Новом Саду, на главном претресу се увек чита мишљење центра за социјални рад. Према нашем истраживању малолетничких предмета у Вишем суду у Новом Саду, најчешће навођени извори података за центар за социјални рад били су: саветодавно-дијагностички интервју са малолетником и његовим родитељима, увид у документацију, теренска посета, тестовни материјал и консултација са супервизором. Мишљење центра за социјални рад потписују водитељ случаја, супервизор и руководиоца установе. Водитељ случаја означава стручног радника који је задужен за конкретан случај. Водитељ случаја је социјални радник, психолог или педагог. Супервизор је искусни стручњак чији је задатак да координира, усмерава, подстиче и евалуира рад водитеља случаја.

Наше истраживање у Вишем суду у Новом Саду је показало да су мишљења центара за социјални рад комплекснија и квалитетнија у поређењу са налазима од пре неколико деценија. Тако, нпр., у њима можемо наћи податке о раном детињству, особинама малолетника, здравственом стању, степену образовања, школском успеху, односу према школи, вршњацима, браћи, сестрама и родитељима, интересовањима и склоностима, начину провођења слободног времена, итд. Редовно се дају подаци и о стамбеној ситуираности

⁴³ *Службени лист СРЈ*, бр. 70/2001, 68/2002; *Службени гласник РС*, бр. 58/2004, 85/2004, 115/2005, 85/2005 – др. закон, 49/2007, 20/2009, 76/2010.

⁴⁴ А. Šelih, „Sodelovanje skrbstvenega organa v pripravljalnem postopku proti mladoletnikom“, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 3/1969, 154.

⁴⁵ Водич за писање социјалне анамнезе, http://issuu.com/sanjaboban/docs/vodic_za_pisanje_socijalne_anamneze, доступно 10.03.2015.

⁴⁶ Загорка Симић, „Центри за социјални рад на територији Београда и њихова борба против криминалитета малолетника“, *ЈПКК* 1/1967, 89.

родитеља, њиховом образовању, запослењу, приходима, дисциплинском стилу и степену породичне кохезије. Међутим, према истраживању Иштвана Фејеша, на узорку од 127 предмета, у само 9,4% случајева обављено је комплетно био-психо-социјално испитивање; у 70,8% случајева обављена је само социјална анкета, док у 19,6% случајева није било извештаја органа старатељства.⁴⁷

3.3.2. Време потребно за прибављање мишљења органа старатељства

Наше истраживање је показало да је у току припремног поступка у највећем броју случајева мишљење органа старатељства прибављено у временском интервалу до једног месеца (59%), што је време које би се по нашем мишљењу једино могло толерисати. Међутим, забрињава податак да се у 34% случајева на мишљење органа старатељства чекало преко једног до два месеца, а у неколико случајева чак и до четири месеца. То значи да значајан удео у трајању припремног поступка има и прибављање мишљења центра за социјални рад. Није нам познато шта су конкретни разлози дугог чекања на прибављање мишљења центра за социјални рад, осим у једном случају у којем је уследила ургенција суда. Из одговора органа старатељства на ту ургенцију види се да је узрок томе немогућност ступања у контакт органа старатељства са малолетником и његовом породицом.

Табела 1. Време потребно за прибављање мишљења органа старатељства⁴⁸

време	број предмета	%
до 1 месец	59	59
преко 1 до 2 месеца	34	34
преко 2 до 3 месеца	5	5
преко 3 до 4 месеца	2	2
укупно	100	100

3.3.3. Утицај мишљења органа старатељства на коначну одлуку суда

Према нашем истраживању у Вишем суду у Новом Саду у 2015. години на узорку од 100 малолетничких предмета, постоји висока позитивна корелација између предлога органа старатељства, предлога јавног тужиоца и

⁴⁷ И. Фејеш, 230. Према истраживању из 1970. године, комплетно испитивање личности малолетника вршило се у мање од 10% случајева, док су најосновнији подаци о малолетнику и његовим породичним приликама прибављени у 85-90% случајева (О. Матић, 128).

⁴⁸ Ово време је рачунато од датума писања дописа суда до датума приспећа мишљења органа старатељства.

одлуке суда о изрицању кривичне санкције према малолетнику. При томе, јавни тужилац за малолетнике у свом оптужном акту у највећем броју случајева предлаже само изрицање адекватне кривичне санкције. За конкретну кривичну санкцију он се опредељује тек у својој завршној речи и у том погледу увек подржава предлог органа старатељства. Орган старатељства ставља свој предлог конкретне кривичне санкције у писаном мишљењу или приликом саслушања на суду. Суд се саглашава са предлогом органа старатељства у 93% случајева. Из свега наведеног, може се закључити да мишљење органа старатељства има значајан утицај и на јавног тужиоца и на суд. Међутим, према неким ранијим истраживањима, то није изгледало тако. Из извршених анализа 1980. године закључивано је да предлог органа старатељства практично није имао директног утицаја на одлуку суда. Суд није у довољној мери ценио податке о личности које је давао орган старатељства, осим ако их је претходно верификовао јавни тужилац дајући свој предлог. Дакле, суд је прихватао податке о личности малолетника само на основу предлога јавног тужиоца. Ако суд није прихватио предлог јавног тужиоца, готово никад није прихватио другачији предлог органа старатељства. Највише неслагања је било кад је орган старатељства предлагао обуставу поступка. Јавни тужилац се у 55% случајева није сложио са тим предлогом.⁴⁹ Мислимо да је до овог преокрета у задобијању већег поверења у орган старатељства дошло онда када је законодавац предвидео обавезно прибављање мишљења органа старатељства и када је орган старатељства почео да даје квалитетније и комплексније извештаје о личности малолетника.

3.3.4. Изречене кривичне санкције

Табела 2. Изречене кривичне санкције

Суд. одлуке	Обустава поступка	Судски укор	Посебне обавезе	ПН ⁵⁰ родитеља	ПН органа старатељства	Упућ. у ВПД ⁵¹
Бр. малолетника	23	10	67	17	25	9
%	15,2%	6,6%	44,4%	11,2%	16,5%	6%

Табела 2 исказује врсте правноснажних судских одлука које су донете међу сто анализираних предмета у Вишем суду у Новом Саду. Укупан број изречених одлука надмашује сто испитиваних предмета, из два разлога: а) у једном броју предмета било је више саучесника; б) у неким случајевима суд је комбиновао више изречених мера. Кривични поступак је обустављен

⁴⁹ И. Фејеш, 252.

⁵⁰ Појачан надзор.

⁵¹ Васпитно-поправни дом.

у 23 случаја, од чега у 9 случајева због недостатка доказа а у 14 случајева из разлога целисходности. Највише су биле изрицане васпитне мере посебне обавезе (67 случајева, тј. 44,4%), затим појачан надзор органа старатељства (25 случаја тј. 16,5%), потом појачан надзор родитеља (17 предмета тј. 11,2%). Судски укор је изречен у 10 случајева а мера упућивања у васпитно-поправни дом у 9 случајева.⁵²

3.3.5. Трајање припремног поступка

Табела 3. Трајање припремног поступка⁵³

време	број предмета	%
до 1 месец	4	4
преко 1 до 2 месеца	13	13
преко 2 до 3 месеца	38	38
преко 3 до 4 месеца	24	24
преко 4 до 5 месеци	7	7
преко 5 до 6 месеци	5	5
преко 6 до 7 месеци	4	4
преко 7 до 8 месеци	1	1
преко 8 до 9 месеци	3	3
преко 9 до 10 месеци	1	1
укупно	100	100

Према истраживању које смо спровели у Вишем суду у Новом Саду на узорку од 100 малолетничких предмета, припремни поступак је у највећем броју случајева трајао преко два до три месеца (38%) и преко три до четири месеца (24%). Ако томе додамо и припремне поступке који су трајали до једног месеца и преко једног до два месеца, долазимо до закључка да је припремни поступак у претежном делу предмета трајао најдуже до четири месеца (79%).

3.3.6. Трајање малолетничког поступка до изрицања судске одлуке

У највећем броју предмета малолетнички поступак до изрицања судске одлуке је трајао преко једне до једне ипо године (20%), затим преко шест до седам месеци (13%), преко седам до осам месеци (11%), итд. Овде су у питању много дужи временски интервали у поређењу са неким ранијим истражи-

⁵² У једном од тих случајева радило се о малолетнику који је иза себе имао око 120 кривичних пријава у периоду док је још био дете и није постао кривично одговоран.

⁵³ Трајање припремног поступка рачунали смо од датума пријема захтева за покретање припремног поступка до датума пријема тужионовог предлога за изрицање кривичне санкције.

вањима.⁵⁴ Сматрамо да је томе у доброј мери допринео и штрајк адвоката, који је трајао неколико месеци.⁵⁵ Кривични поступак се завршио доношењем судске одлуке у седници већа у 38% случајева, док је у 62% предмета одржан главни претрес.

Табела 3. Трајање малолетничког поступка до изрицања судске одлуке

време	број предмета	%
до 2 месеца	3	3
преко 2 до 3 месеца	0	0
преко 3 до 4 месеца	2	2
преко 4 до 5 месеци	4	4
преко 5 до 6 месеци	9	9
преко 6 до 7 месеци	13	13
преко 7 до 8 месеци	11	11
преко 8 до 9 месеци	3	3
преко 9 до 10 месеци	10	10
преко 10 до 11 месеци	5	5
преко 11 до 12 месеци	6	6
преко 1 до 1,5 година	20	20
преко 1,5 до 2 године	10	10
преко 2 до 2,5 године	3	3
преко 3 године	1	1
укупно	100	100

3.3.7. Трајање малолетничког поступка до његовог правноснажног окончања

На крају, приказаћемо и укупно време трајања малолетничког поступка од датума пријема захтева за покретање припремног поступка до правноснажности судске одлуке којом је поступак окончан. То време је у 40% случајева трајало преко шест месеци до једне године; у 26% случајева преко једне до једне ипо године и у 18% случајева преко једне ипо године до две године.

⁵⁴ Према једном ранијем истраживању из 1980. године у општинским судовима у Новом Саду, Кули и Темерину на узорку од 118 малолетничких предмета, припремни поступак је трајао просечно 3,8 месеци. Просечно време потребно за прибављање извештаја органа старатељства о личности малолетника је било 2,5 месеца. Укупно просечно трајање малолетничког поступка од подношења захтева за спровођење припремног поступка до изрицања судске одлуке износило је 4,8 месеци. У највећем броју случајева од извршења кривичног дела до доношења одлуке суда било је потребно шест месеци а у скоро половини случајева на одлуку се чекало више од пола године (И. Фејеш, 149 – 153).

⁵⁵ Анализирани су правноснажно окончани малолетнички предмети, који су отворени током 2012, 2013, 2014. и 2015. године.

Табела 4. Укупно трајање малолетничког поступка до његовог правноснажног окончања

време	Број предмета	%
до 6 месеци	7	7
преко 6 месеци до 1 године	40	40
преко једне до 1,5 године	26	26
преко 1,5 до 2 године	18	18
преко 2 до 2,5 године	6	6
преко 2,5 године	1	1
преко 3 године	2	2
укупно	100	100

4. ЗАКЉУЧАК

Малолетнички поступак је посебна кривичнопроцесна форма коју карактерише и специфичан основ (особености окривљеног) и специфична структура (битна модификација појединих процесних фаза). Суд у малолетничком поступку има посебну улогу, јер његов примарни задатак није само утврђивање чињеница које се односе на кривично дело, већ, пре свега, испитивање личности малолетника. Под испитивањем личности малолетника подразумева се прикупљање података о био-психо-социјалним обележјима личности малолетника, са циљем индивидуализације кривичних санкција, као и њиховог што успешнијег извршења.

Начело процесне економије подразумева максимално остварење циљева процеса са минимумом ресурса, али не на штету правилне примене кривичног материјалног права. Ресурсе у кривичном правосуђу можемо разложити на време и материјална средства. Бројне су негативне последице спорог одвијања кривичног поступка, нарочито малолетничког. Због тога законодавац уводи обавезу најхитнијег поступања свих органа који учествују у малолетничком поступку. Малолетнички поступак треба да задовољи два противречна захтева: треба да обезбеди свестрано испитивање личности, с једне стране, док се с друге стране захтева највећа хитност поступка.

Емпиријско истраживање на случајно одабраном узорку од сто правноснажно окончаних малолетничких предмета, који су вођени пред Вишим судом у Новом Саду у периоду од 2012. до 2015. године показало је следеће резултате:

1) Суд користи следеће изворе података о личности малолетника: исказ малолетника, исказ његових законских заступника, вештачење, исправе и мишљење органа старатељства. Искази малолетника и његових законских заступника су, по правилу, штурни. Психијатријско-психолошко вештачење

користи се само у три посто случајева. Најважнији извор података о личности малолетника је мишљење органа старатељства, које се обавезно прибавља. Оно је комплексно и квалитетно.

2) Није потврђена наша хипотеза да је за прибављање мишљења органа старатељства довољно три седмице. У 59% случајева за то је било потребно време до једног месеца, у 34% случајева преко једног до два месеца, а у неколико случајева чак и до четири месеца.

3) Потврђена је наша хипотеза да мишљење органа старатељства битно утиче на одлуку суда о избору кривичне санкције. Суд се сагласио са предлогом органа старатељства у 93% случајева.

4) Потврђена је наша хипотеза да суд у малолетничком поступку највише изриче васпитне мере посебне обавезе (44,4% случајева). Најблажа и најтежа мера се најређе изричу: судски укор у 6,6% случајева а упућивање у васпитно-поправни дом у 6% случајева.

5) Наша хипотеза да припремни поступак не траје дуже од три месеца потврђена је у 55% случајева. Међутим, забрињава податак да је у неким случајевима припремни поступак трајао преко шест месеци, па и до десет месеци.

6) Није потврђена наша хипотеза да од покретања малолетничког поступка до изрицања судске одлуке не прође дуже од шест месеци. У 84% случајева прошло је више од шест месеци, од чега у 20% случајева преко једне године до једне ипо године а у 10% случајева прошло је преко једне ипо до две године.

7) Није потврђена наша хипотеза да се главни стадијум поступка чешће води у седници већа, него на главном претресу, јер је тај однос био 38% : 62% случајева у корист главног претреса.

8) Није потврђена наша хипотеза да укупно трајање малолетничког поступка до његовог правноснажног окончања није дуже од године дана. У 26% случајева за то је било потребно преко једне до једне ипо године, а у 18% случајева било је потребно преко једне ипо до две године.

Овакви резултатзи истраживања доводе у питање смисао целог поступка и остварење циљева кривичних санкција према малолетницима. Један од важних објективних фактора који утичу на дуже трајање малолетничког поступка је и спорост органа старатељства у слању извештаја. Последице по правилу сноси сам малолетник, који неоправдано дуго бива лишен неопходне помоћи и заштите коју би му друштво пружило кроз изречену васпитну меру. Он се предуго држи у напетости и неизвесности у погледу предстојеће одлуке и истовремено стиче неповољну слику о органу који ће евентуално извршавати изречену меру.⁵⁶ Да би се тај проблем решио требало би створити

⁵⁶ Ђорђе Стакић, *Методика рада са малолетним деликвентима*, Горњи Милановац – Бор 1991, 154.

организационе и кадровске услове за побољшање рада органа старатељства. Осим тога, могло би се размислити о увођењу неке врсте скраћеног поступка за малолетнике; ангажовању стручних лица у суду или о оснивању посебне службе која би се бавила само испитивањем личности малолетника.

*Snežana S. Brkić, Ph.D., Full Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
S.Brkić@pf.uns.ac.rs*

The Special Role of the Court in Juvenile Criminal Procedure and the Principle of Procedural Economy

***Abstract:** The article first looks into two problem areas separately: the examination of the defendant's personality and the principle of procedural economy. Thereafter, they are opposed as two contradictory demands that the juvenile criminal proceedings are to satisfy simultaneously. In order to determine whether these conflicting requirements can be fulfilled at the same time, the author conducted an empirical research on a sample of 100 of final juvenile cases conducted in the High Court in Novi Sad in the period from 2012 to 2015.*

The research results have confirmed the following hypotheses: a) the court thoroughly examines the personality of minors using different data sources; b) the opinion of the guardianship authorities has an important influence on the court's decision on the choice of criminal sanctions; c) the court usually renders the sanction of special duties. However, the hypotheses on the appropriate duration of juvenile proceedings have not been confirmed. Therefore, the physiognomy of juvenile proceedings should be re-examined, together with the organisational and personnel requirements for an improved operation of the guardianship authorities.

***Keywords:** juvenile proceedings, examination of personality of minors, principle of procedural economy, guardianship authority.*

Датум пријема рада: 17.12.2016.